

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD), Cilt 5, Sayı 11, Mart 2018, ss. 103-116.
Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS), Volume 5, Issue 11, March 2018, pp. 103-116.
ISSN 2148-5704
DOI Number: 10.17822/omad.2018.95
Geliş Tarihi/Received: 08.03.2018 Kabul Tarihi/Accepted: 29.03.2018

EN ÇOK OKUNAN ÇEVİRİ ÇOCUK KİTAPLARINDAN BAZILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A study based on translations of some of the most read child literature books

Demet KARDAŞ*, Doğu Murat KARDAŞ**

Öz: Bu araştırma, Millî Eğitim Bakanlığınca genelge ile belirlenmiş 100 temel eser arasında en çok okunan ilk üç çeviri kitabı (Pinokyo, 80 Günde Devri Âlem, Robin Hood) çeşitli açılardan incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda çocuk, çocuk edebiyatı, çocuk kitapları, çocuk kitaplarında bulunması gereken nitelikler, çeviri çocuk kitapları konu başlıkları alan yazında taranmıştır. Araştırmaya konu bu üç kitap, alan yazın taraması sonucunda tespit edilen çocuk kitaplarında bulunması gereken dokuz maddeye uygunluğuna göre değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda her üç kitabın da önemli çocuk eğitimi için önemli mesajlar tespit edilmiştir. Pinokyo “yalan söylemenin zararları, sonuçları” konusu ve mesajıyla değerlidir. 80 Günde Devri Âlem “cesaret, macera, coğrafi bilginin faydaları” iletileriyle çocuk eğitimi açısından önemlidir. Robin Hood ise kitabın mesajının aksine sebebi ve sonucu her ne olursa olsun bir suçu yüceltmektedir. Ayrıca Robin Hood’un yaşadığı sosyal yapı, Türk toplum yapısı ile örtüşmemektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, çocuk kitapları, çeviri çocuk kitapları

Abstract: The aim of this research is to evaluate, from different points of view, according to the circuit of Ministry of Education, top three most popular translated books” (Pinocchio, Around the World in 80 Days, Robin Hood). In line with this aim, in this survey, that takes as a subject translated children’s books, children, children’s literature, children’s books and features that should be found in children’s books are thoroughly analyzed. These three books are analyzed according to nine criteria, previously established in this research, that determine what features a child book should have. Due to a fact that all three books are translations, there are deficiencies caused by translation and inability to transfer some cultural values. On one hand, Pinocchio is valuable because of the message that it transmitted, of "damages and consequences" of lie-tellers; Around the World in 80 days, is important in terms of child education with the message of "courage, adventure and benefits of geographical information". On the other hand, Robin Hood, on the contrary of the message of the book, glorifies a crime whatever are the cause and the end. In addition, the social structure of Robin Hood and his way of life do not coincide with the structure of Turkish society.

Keywords: Child literature, child books, translated child books

Giriş

TDK’ye göre çocuk, “bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kızdır”.¹ Çocuğa bir birey olarak yaklaşılması, çocuğun değeri ilk çağlardan beri süregelmiştir. Özellikle Yunan felsefesinde ve Aydınlanma Çağında çocuğun eğitilmesi gerektiği anlayışı hâkim olmaya başlamıştır. “Batıda aydınlanma çağı ile başlayan çocuğa ve

* (Öğr. Gör. Dr.), Gazi Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, Ankara/Türkiye, e-mail: demetkardas@gmail.com, ORCID: orcid.org/0000-0003-0222-6794

** (Öğr. Gör.), Necmettin Erbakan Üniversitesi, TÖMER, Konya/Türkiye, e-mail: kardasdogus@gmail.com, ORCID: orcid.org/0000-0002-4432-8900

¹ Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, “çocuk”, www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts erişim tarihi 04.01.2018.

çocukluğa bakış açısındaki değişimin, Osmanlı'da Tanzimat'la (1839-1876) birlikte başladığı söylenebilmektedir. Bu dönemde çocuk eğitimi anlayışı ve okuma kültürü benimsenmeye başlanmış ve bu anlayışı yansıtan eserler çeviri ya da uyarılma yoluyla Osmanlı toplumuna ulaştırılmıştır".² Modern dünyaya geçiş ile birlikte çocuğa bakış açısı ve ebeveynlik rolleri değişmiştir.

Modern ebeveynlikte çocuklarla geçirilen zamanın süresi değil niteliği dikkate alınmaktadır. Çocukla ilgilenirken bedensel olarak orada olmanın yanı sıra onun için orada bulunduğu ona hissettirilmektedir. Çocuklarla ve onların sorunlarıyla ilgilenirken anne-babalar ve öğretmenler birbirleriyle fikir birliği içinde olmalıdırlar.³

Modern eğitimde ise çocuğun; yetişkinlerden farklı olduğu, olaylara bakış açılarının ve güçlüklerle karşı mücadele etme yeteneklerinin çocukluktan yetişkinliğe ilerlerken gelişimlerine paralel olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle okul öncesi, okul sonrası, ilkökul, ortaokul gibi eğitim ve öğretim sınıflandırmaları ortaya çıkmıştır. Bu ayrımlar, eğitim müfredatlarının, öğretmen yetiştirilmesinin, ders kitaplarının, her dersin konu ve alt konularındaki kazanımlarının güncellenmesini gerektirmiştir. Bu yenileşme süreci beraberinde çocuk edebiyatını getirmiştir.

Çocuk gerçekliğinden hareket ederek çocuğa göre yazılan hikâye veya masallar, aynı zamanda çocuk edebiyatının temel ilkelerini de ortaya koymaktadır. Çocuk edebiyatı eserleri ana dili edinimiyle başlayan ve öğrenme-öğretme süresince kullanılan en etkili ve önemli araçlar arasında yer almaktadır. Bu eserler arasında önemli bir rolü olan çocuk kitapları Türk yazarlara ait olabileceği gibi yabancı dillerden çeviri kitaplar da olabilir. Bu çeviri kitaplarının çocuğun dünyasına, kültürüne ve dil gelişimine uygunluğu önemlidir. Bu nedenle çocuk edebiyatının ilkeleri bilinmelidir.

1. Çocuk Edebiyatı

Bir toplumun birikimleriyle oluşan her edebi eser, her yaşa hitap etmeyebilir. İnsanların; yaşı, eğitim durumu, sosyal ve psikolojik ihtiyaçları edebiyatın türünü de etkiler. Mesela gençlik edebiyatı ile çocuk edebiyatı içerik, tema, üslup, biçim bakımından farklıdır. Çocukların fiziksel, ruhsal gelişimi; yaşa, cinsiyete ve sosyal-ekonomik, kültürel yapıya göre değişiklik gösterdiğinden çocuklar için tek ve standart bir yapıdan da bahsetmek zordur. Ancak çocuk edebiyatı ile ilgilenen bazı yazarlar, çocukları; bebeklik, çocukluk ve erken gençlik olarak sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırma, çocuk edebiyatı için de belirleyicidir.⁴

"Eğitim psikolojisi alanındaki gelişmeler, çocuk eğitiminin toplum hayatındaki yeri ve önemini ön plana çıkarmış, bunun sonucu olarak çocuk eğitimindeki arayışlar da insanları çocuk edebiyatına yönlendirmiştir".⁵ Türk Çocuk Edebiyatının tarihi- diğer ülkelere nazaran çok eski olmamakla birlikte- gelişimi incelendiğinde, Türk Edebiyatında "çocuk edebiyatı" genel kavramı içerisinde sayılmasa dahi çok önemli eserlerin kaleme alındığı bilinmektedir.

"Çocuk edebiyatı, temelinde çocuk ve çocukluğu barındırdığı gibi çocuğun ilgisine, algısına, dikkatine, hayal dünyasına, duygu ve düşüncesine uygun olmalıdır. Anlatım dili, karakterleri, içeriğindeki duygu ve düşünceleri çocuğa hitap etmelidir. Çocuğun edebiyatı, gelişigüzel, güzel-çirkin, faydalı-zararlı, doğru-yanlış, iyi-kötü gibi zıtlıklar üzerine kurulan bir edebiyat olmadığı gibi çocuğu yetişkinliğe hazırlayan geçiş edebiyatıdır. Bunun için çocuk edebiyatı; çocuk gerçekliği, çocuk bakışı ve çocuk dizgisine göre yazılacak bir edebiyattır".⁶

² Necdet Neydim, *80 Sonrası Paradigma Değişimi Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı Çocuk Edebiyatı*, Bu Yayınevi, İstanbul 2013, s. 3.

³ Bekir Onur, *Türkiye'de Çocukluğun Tarihi*, İmge Kitabevi, İstanbul 2005.

⁴ Alemdar Yalçın ve Giyasettin Aytas, *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.

⁵ Zeki Gürel vd., *Çocuk Edebiyatı*, Öncü Yayınları, Ankara 2007, s. 19.

⁶ Sedat Sever, *Çocuk ve Edebiyat* (8. Baskı), TUDEM, İzmir 2015, s. 19.

Çocuk edebiyatı davranış değişikliği konusunda yol göstermektedir. Bu edebiyatın “rehberlik” yönüyle açıklanmaktadır. Edebiyat, çocukların dil gelişimi için de önemli bir yeri teşkil etmektedir. Çocukların dil gelişimi için ve dili güzel kullanmayı öğrenmeleri için edebiyata gereksinim duyulmaktadır. Çocuğun dünyasına uygun hayallere sık sık yer verilmesi, çocuğun ruhsal açıdan gelişimine katkı sağlamaktadır. Çocuk edebiyatı eserleri, çocuğun farklı yaşlarda, yaşının getirdiği özelliklere göre, hayal dünyasında farklı kahramanlara ve olaylara yer vermektedir.⁷ Bu nedenle çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel anlayışına göre oluşturulması gerekir.

Çocuklar yaşamı tanımaya ihtiyaç duyarlar. Başka bir kimsenin yaşamını ilgilendiren durumları, ilginç yaşantıları öğrenmelerinde çocuk kitaplarının çok büyük katkısı vardır. Kitaplar âdeta çocuklara rehberlik etmektedir. Çocuk kitapları, çocukların kendilerini ve dünyayı tanımalarına yardım etmektedir. Bir çocuk kitabını, gerek dış gerekse iç özellikleri ile çocuk edebiyatının genel ilkelerine uygun yazmak gerekir.

2. Çocuk Edebiyatı ve Kitaplarının Temel İlkeleri

Çocuk edebiyatı ürünleri; iç ve dış yapı özellikleriyle bir bütün oluşturduğu zaman çocuk için uygun hâle gelir. Çocuğu, gençten, genci de yaşlıdan ayıran zihinsel, fiziksel sosyal ve psikolojik özellikler göz önünde bulundurulduğu sürece çocuklar için nitelikli eserler üretilebilir. Sever, çocuklar için hazırlanacak nitelikli eserlerin dayanması gereken bazı temel ilkeler belirlemiştir:

1. “Kitaplarda, çocuğun kendine özgü içtenliği ile anlatım dilinin doğallığı buluşturulmalıdır.
2. Kitaplarda çocukların kavramsal gelişimlerine katkı sağlayacak bir anlatım yeğlenmeli, çocuklara Türkçemizin anlatım olanakları ve kuralları sezdirilmelidir.
3. Kitaplardaki resimler, çocuklarının beğeni ve algılama düzeyine uygun olmalı, metnin iletisine görsel bir zenginlik katmalı; estetik nitelikleriyle de görsel algılarını geliştirici özellikler taşımalıdır.
4. Kitaplar, dilsel ve görsel özellikleriyle çocuğun hem sanat hem de düşünme eğitimi sürecini desteklemelidir.
5. Kitaplar, çocuğun yaşına ilgi ve gereksinmelerine uygun olarak insan ve yaşam gerçekliğini anlamasına katkı sağlamalı, her şeyden önemlisi de çocuk ile yaşam arasında güçlü bir bağ oluşturmalıdır.
6. Kitaplar, çocukları okumaya isteklendirecek bir tasarım anlayışını yansıtmalı; çocuklar kendileri için üretilen bir araca verilen önemi, gösterilen saygıyı, kitabın dış yapı (biçimsel) özellikleriyle bütünleşmiş olan tasarım özeninden anlayabilmelidir”⁸.

Çocuk edebiyatının temel sorumluluklarından biri de dil ve görsel imkânların el verdiği ölçüde çocuğa yeni dünyaların kapılarını açmaktır. Çocuğun dünyasına ulaşmada görsel tasarımın önemi ayrı bir alanın araştırma konusudur. Yalçın ve Aytas’a göre “Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran belki de en önemli özellik, anlatımın hedef kitlenin anlayacağı biçimde sunulmasıdır”. Çocuk kitaplarında anlatımın nasıl olması gerektiğini şu şekilde sıralanabilir:

1. “Çocuk kitaplarında anlatımın sadeliğine dikkat edilmeli; gereksiz ve bayağı sözcükler yer almamalı, duruluk, akıcılık, açıklık gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır.
2. Çocuğun günlük hayatında kullanmadığı kelimeler yer almamalıdır.

⁷ Ferhan Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı* (10. Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara 2013.

⁸ S. Sever, *age.*, s. 198-199.

3. Birinci kişi ağız ile yapılan anlatımın daha samimi olduğu, karşısındaki ikinci bir kişi ile karşılıklı bir sohbet içtenliği oluşturduğu görülmüştür.

4. Anlatımda geriye dönüşler, olayların birden yarıda bırakılarak bir başka olayın anlatımına geçilmesi teknikleri, televizyon ve film izleme alışkanlığı kazanmış olan günümüz çocuklarının, gerek algılama güçlerine, gerekse anlatım becerilerine ilave ettikleri alışkanlıklar olarak çocuk kitaplarında kullanılabilir⁹.

Çocuk kitaplarında anlatım kadar Türkçenin nasıl kullanıldığı da önemlidir. Demirel, çocuk kitaplarında bulunması gereken dil özelliklerini belirlemiştir:

“Tekerleme, ninni, masal, şiir, hikâye gibi her bir türün kendisine has dil ve anlatım özellikleri çocuğun dil ve üslup gelişimine yeni ufuklar açıcı nitelikte olmalı. Ana dilin zengin ifade kaynaklarından olan kalıp sözleri, deyim ve atasözlerini içermeli ve aynı zamanda söz konusu unsurları yerli yerinde kullanmış olmalı. Harf, hece ve kelime gibi çeşitli tekrarlar ve paralel söyleyişleri bünyesinde barındırarak çocuğun dil gelişimine katkıda bulunmalı.”¹⁰

Çocuklar için hazırlanan; dergi, gazete, öykü, hikâye vb. yayınlarda aşağıda sıralanan özelliklere dikkat edilmelidir.

2.1. Çocuk Kitaplarındaki Tasarım ve Resim Özellikleri

Çocuk kitaplarının tasarım özellikleri, kitabın dış yapısı ile ilgilidir. “Kitabın istenilen ilgiyi uyandırması boyut, kâğıdın özellikleri, sayfa düzeni, kapağın özellikleri ve kapak resmidir. Kapak, çocukları kendine çekebilecek, kitabı sevimli kılacak ilk uyarandır. Bu nedenle çocuk kitaplarında kapak, çocuğun ilgisini çekecek nitelikte olmalıdır. Kitabın kapağı, içerikle ilgili fikir verici nitelikte olmalıdır. Aynı zamanda yapıtın uzun süre saklanması için de sağlam bir kapak veya cilt önemlidir”.¹¹

Resim özellikleri ise kitabın içinde resim kullanılmışsa kullanılan resmin çocuğun; yaşına, ilgi ve ihtiyaçlarına, kültürel değerlerine uygunluğudur. Resim, metin ile ilgili olmalıdır. Yalnız kitapta resim kullanımı kitabın hedef kitlesi ile ilgilidir. Çocuğun yaşı büyüdükçe çocuğa hitap eden kitaplardaki resim sayısı azalır.

2.2. Çocuk Kitaplarındaki Konu- Kurgu Özellikleri

Konu, bir metni oluşturan; düşünce, olay, olgu, kavram veya durumlardır. Çocuk edebiyatında ise konu, paylaşılmak istenen olay, olgu veya sorunun çocuğun gerçekliğinin göz önünde bulundurulmasıyla oluşturulmasıdır.¹²

Kurgu, yazar veya sanatçının eserini, hayal gücüyle tamamen veya kısmen gerçek olmayan kişi, yer ve olaylardan oluşturmasıdır. Konu kadar konuyu yapılandıran öğelerin de iyi kurgulanması gerekmektedir. Roman, hikâye, öykü, tiyatro metinleri için en belirleyici olan özellik olaylar ve çatışmalardır. Kurgulanan her olay bir çatışmayı barındırmalıdır.

2.3. Çocuk Kitaplarındaki İzlek Özellikleri

Bir edebi eserde ya da sanat yapıtında yazarın ele aldığı konuyu işlerken okuyucuya hissettirdiği, okuyucuyu yönlendirdiği düşünceye izlek denilebilir. Çocuk kitaplarında izlek büyük kitaplara göre farklı olmalıdır. Sever (2013)’te çocuk edebiyatı yapıtlarındaki yer alması gereken izleksel özellikleri şu şekilde dile getirmektedir: “Çocuk edebiyatı yapıtlarında yazınsal bir kurguyla geliştirilen izlek, insana özgü duygu durumlarını çocuklarda yaşatabilmeli; çocuklar kaynağını sevgiden alan konularda duyarak, gülerken, düşünerek, hüzünlenerek

⁹ Alemdar Yalçın ve Gıyasettin Aytas, *Çocuk Edebiyatı*, (3. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2005, s. 47-48.

¹⁰ Şener Demirel, *Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı*, PegemA; Ankara 2010, s. 54-55.

¹¹ F. Oğuzkan, *age.*, s. 374.

¹² Selahattin Dilidüzgün, “Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelikler”, I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Basımevi: Ankara 2000, s. 253.

dostluğun, barışın, çalışkanlığın, paylaşmanın yüceliğini sezebilmeli, güven duygularını geliştirebilmelidir”.¹³

2.4. Çocuk Kitaplarındaki Çevre Özellikleri

Çevre; yazarın, konu kapsamında kahramanların ilişkilerini etkileyen veya ilişkilerine yansıyan mekânlardır. Bu mekânlar, bazen; bir oda, ev, mahalle, köy, kasaba, şehir, ülke veya kıta olabilir. Çevre, gerçek yerlerden oluşturulacağı gibi hayal ürünü de olabilir. Çocuk kitaplarında kahramanların kişiliklerini, ilişkilerini etkileyen sosyal, kültürel ve coğrafik çevre gerçeklik taşıyorsa çocuğun bilgi dünyasına katkı sağlayabilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, çocuğun dikkatinin çabuk dağılacakını bilerek yakın veya uzak çevre ile ilgili uzun uzun tasvirlerden kaçınmaktır. Ayrıca yazar, çocuğun hayal dünyasında canlandırabileceği bir çevre üzerine konusunu kurgulamalıdır.

2.5. Çocuk Kitaplarındaki İletilerin Özellikleri

İleti yani mesaj yazarın, yazmaktaki amacıdır. Mesajı olmayan bir metin yoktur. İster bir cümle ister bir roman amaçlı yazıldığı için içinde açık veya örtülü ileti barındırır. Çocuk kitaplarında ileti, yazarın dil ve anlatım ustalığının içinde saklıdır. Çocuk edebiyatı yapıtlarından yeteri kadar yararlanabilmenin en önemli koşulunu da çocuğa görelilik ilkeleri oluşturmaktadır. “Çocuklar adına yazma sorumluluğunu üstlenenlerin, çocuğun dil gelişim evrelerini, ilgi beğeni ve gereksinimlerini iyi tanıması gerekir. Öte yandan, çocuklarla paylaşılmak istenen duygu ve düşünceler, çocukların doğasına uygun bir anlatım dili ile sunulmalı, dilimizin güzelliği ve kuralları anlatımın doğallığı içinde çocuklara duyumsatılmalıdır. Çocuk, okuduğu kitabın anlam evreninde kendi yaşantısından, yakın çevresindeki ilişkilerden örnekler bulabilmeli, bu örneklerden yola çıkarak daha özgün çıkarımlara kendisi yönelebilmelidir”.¹⁴

Bir çocuk kitabı yazarı, kitabının konusu içinde sakladığı mesajını bir çocuğa ilettiğini bilmelidir. Çocuğun; yaş, gelişimsel özellikleri, eğitim standartları, mesajın alınması için çok önemlidir. Aslında çocuk kitapları yazarların çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi sahibi olması gerekir. Mesajın, evrensel değerleri yanı sıra kültürel değerleri de taşıması gerekir.

2.6. Çocuk Kitaplarındaki Karakter ve Kahramanların Özellikleri

Çocuklar, okudukları kitaplardaki kahramanlara yakınlık hissederler. Öyle ki bu kahramanlar aşırıya kaçılmadığı sürece çocuğun arkadaşı gibi olurlar. Bu nedenle yazar, kahramanlarını kurgularken dikkatli, seçici ve tutarlı olmalıdır. Toplumsal rolleri ve evrensel ve kültürel değerler ön planda tutulduğunda kahramanların “iyi, merhametli, adaletli, saygılı, sevgi dolu” olması gerekir. Ancak toplumsal gerçeklik algısına göre de kötü karakterlerin olması gerekir. Bu noktada yazar, kötü karakterini iyiliğe tutarlı bir şekilde dönüştürmelidir. Zaten bu değişim ve dönüşüm kitabın konusunu da temasını da belirler.

Kahramanların psikolojik özellikleri kadar fiziksel özellikleri de önemlidir. Kahraman engelli bir çocuk olabileceği gibi çok şişman ya da çok zayıf olabilir. Eğer mesaj, engeller üzerineyse yazar, okuyucuya bunu ustalıkla hissettirmelidir.

2.7. Çocuk Kitaplarındaki Dil ve Anlatım Özellikleri

Dil ve anlatım, yazarın bilgi, deneyim, kelime hazinesi, dil ustalığı gibi özelliklerine göre değişir. Çocuk kitaplarında dil ve anlatım daha sınırlıdır ve çocuk kitabı yazarlarının öğreticilik görevi vardır, bu nedenle yazarın sorumluluğu oldukça fazladır. Türkçenin söz varlığı, zenginliği yeterince aktarılıyor mu? Yazım ve noktalama kuralları doğru bir şekilde uygulanmış mı? Anlatım; açık, anlaşılır ve sade mi? Kullanılan kelimeler çocuğun düşünce dünyasına uygun

¹³ Sedat Sever, *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*, TUDEM, İzmir 2013, s. 129.

¹⁴ Sedat Sever, “Çocuk Kitaplarında Dilsel ve Görsel Duyarlık”, I. Ulusal Çocuk Kitaplar Sempozyumu 6, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2000, s. 631- 64.

mu; çocuğun düşünce dünyasını geliştirecek mi? Kitap, çocukta okuma zevki ve isteği uyandıracak mı? Bu sorulara olumlu cevap verilmesi kitabın çocuklar için dil ve anlatım yönünden uygun olduğu anlamına gelir.

2.8. Çocuk Kitaplarındaki Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Çocuk kitapları, çocuğun okuma zevki ve alışkanlığını oluşturan derli toplu ilk metinlerdir. Bu nedenle çocuk kitapları gerek edebi açıdan gerekse çocuk eğitimi açısından çok önemli eserlerdir. Çocuğun; fiziksel ve ruhsal gelişimi, toplum ve kültür uyumu, millî ve manevi değerler için çocuk kitaplarında, bazı unsurların bulunmaması gerekir. Siyasi mesajlar, toplumsal cinsiyet ve cinsiyete bağlı rol algısına aykırı söylemler, evrensel değerlerine uygun olmayan iletiler, çocuğu boş ve gereksiz düşünce ve hayallere yönlendirebilecek fikirler çocuk kitaplarında bulunmaması gereken niteliklerdir.

2.9. Kültür Açısından Değerlendirme

Çocuk kitaplarında dikkat edilmesi gereken bir başka husus da kültür konusudur. Çocuk, her türlü yönlendirmeye müsait, âdeta istenen şekle sokulabilecek boş bir levha gibidir. Bir toplumun devamı ve teminatı olan çocukların, kendi kültürel değerlerinden yoksun yetişmesi nasıl bir tehlikeyse başka bir kültürün kendi kültürünün önüne geçmesi de o kadar tehlikelidir. Bu nedenle evrensel nitelik kazanmış ve okunması en çok tercih edilen “Pinokyo, 80 Günde Devri Âlem, Robin Hood” kitapları kültür açısından değerlendirilecektir.

3. Çeviri Çocuk Kitapları

Çocuk kitaplarının büyük bir kısmını çeviri kitapları oluşturmaktadır. Başka dillerde yazılmış çocuk kitaplarının Türkçeye çevrilmesi suretiyle elde edilen bu kitaplar, başka edebiyatlarda olduğu gibi Türk çocuk edebiyatında bilinirlik, popülerlik açılarından önemli bir yere sahiptir. Birçok yeniliğin Türk edebiyatına girdiği dönem olan Tanzimat Devri, daha çok fabl türünün çevirisiyle çocuk yayınlarının da başlangıcı olmuştur. Tanzimat ile birlikte çocuğun eğitimi de ön planda tutulduğu için çocuklara özel çocuk dergiciliği de dönemin getirdiği önemli bir gelişmedir. Bu dergilerde de çeviri metinler kullanılmıştır. Birinci Dünya Savaşı yıllarının durgunluğundan sonra çocuklara yönelik eser sayısında ciddi bir artış olmuştur.

“Cumhuriyetin ilanıyla birlikte yeni toplum anlayışı çocuğa verilen önemi de arttırmıştır. Bunun ilk yansıması 23 Nisan 1923’te TBMM’nin açılış gününün Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı olarak kabul edilmesidir. Cumhuriyet Döneminde çocuk edebiyatı alanında çok önemli eserler yazılmaya başlanır, çocuk eserleri sayısında büyük artış gözlenir. ‘Reşat N. Güntekin, Mahmut Yesari, Peyami Safa, A. Ziya Kozanoğlu, Rakım Çalapala, Kemalettin Tuğcu’ gibi yazarlar Cumhuriyet Dönemi yazarlarımız arasında önde gelen isimlerdir”.¹⁵ Cumhuriyet Döneminde batılılaşma ekseninde gelişen çocuk edebiyatında Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’in dünya klasikleri çevirileri önemini günümüzde de korumaktadır.

Öğrencilerin okul içinde veya dışında okuma zevki ve alışkanlığı kazanmasını sağlamak amacıyla oluşturduğu kitap listesi “100 temel eser adını almıştır. Millî Eğitim Bakanlığının “2005/70 numaralı genelgeyle ilköğretim 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine tavsiye ettiği 100 temel eser” listesinde 63 yerli eser, 8 “hazırlatılacak eser”, 29 “dünya klasikleri” başlığı altında çeviri eser bulunmaktadır.

4. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, kitapların değerlendirilmesi, evreni ve örneklemini, alt başlıkları bulunmaktadır.

¹⁵ Alemdar Yalçın ve Giyasettin Aytaş, *age.*, s. 25.

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi yöntemi, var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya dayalı belgesel taramadır. Olguya en yakın, onu en yakından yansıtan ve hatta onunla bütünleşen belgeler, kalıntılardır. Yazılı ve basılı belgeler ise, sonradan oluşturulduklarından, kalıntılara oranla, gerçekten, daha uzak olabilirler. Mevcut kayıt ya da belgelerin, veri kaynağı olarak sistemli incelenmesi olarak da ifade edilmektedir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelenmesinde, belgelerin varlığı kadar onlardan yararlanabilmek de önemlidir. Bu araştırma, çocuk edebiyatı başlığı altında çocuk kitaplarının özelliklerini örneklem sınırlamasıyla incelemeyi amaçlamaktadır.¹⁶

Çocuk edebiyatı ile ilgili oldukça fazla yayın vardır. Bu yayınlardan biri de Akyüz'ün "Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi"¹⁷ adlı çalışmasıdır. Çocuk edebiyatının temel ilkelerini önemli bir yazarın eserleri üzerinden bir bütün hâlinde incelediği için tercih edilen bu çalışmada çocuk edebiyatının temel nitelikleri açısından çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler sekiz başlık altında toplanmıştır:

1. Tasarım ve Resim Özellikleri
2. Konu-Kurgu Özellikleri
3. İzlek Özellikleri
4. Çevre Özellikleri
5. İletilerin Özellikleri
6. Karakter ve Kahramanların Özellikleri
7. Dil ve Anlatım Özellikleri
8. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler".

Bu sekiz alt başlığa araştırmacılar tarafından kültürel değerlendirme de eklenmiştir. Araştırmaya konu "Pinokyo, 80 Günde Devri Âlem, Robin Hood" adlı kitaplar, literatür araştırması bölümünde sıralanan ve açıklanan dokuz başlık altında incelenmiştir.

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenen 100 temel eser çeviri olarak Türkiye'de yayımlanmış, okunan çocuk kitaplarıdır. Araştırma ile ilgili temel veri kaynağı Arı ve Okur'un çalışmalarıdır.¹⁸ Araştırmacıların amacı ilköğretim 100 temel eser seçkisindeki kitapların okunma durumunu belirlemektir. Bu amaçla 20 ilde 29 okulda 1978 lise 1 öğrencisine anket uygulanmıştır. Bulgular öğrencilerin ankete verdikleri cevapların frekans (f) ve yüzde (%) değerleri kullanılarak oluşturulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre en fazla okunan eserler şunlardır: Pinokyo, Keloğlan Masalları, Dede Korkut Hikâyeleri, Nasreddin Hoca Hikâyeleri, 80 Günde Devri Âlem, Robin Hood, Alice Harikalar Ülkesinde, Heidi, Peter Pan, La Fontaine'den Seçmeler, Üç Silahşorlar, Polyanna'dır. Araştırmaya katılan öğrencilerin cevaplarına göre en fazla okunan eserler ile öğrencilerin zevk alarak ve merak ederek okudukları eserlerin birbirine paralel olduğu gözlenmiştir. En çok okunan çeviri eserlerin roman türünde olduğu, en çok okunan yerli eserlerin masal türünde olduğu tespit edilmiştir.

¹⁶ Hasan Şimşek ve Ali Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin, Ankara 2003.

¹⁷ Akyüz Metin, "Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı Güzel Sanatlar Eğitimi Türkçe Eğitimi Doktora Programı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2014.

¹⁸ Gökhan Arı ve Alpaslan Okur, "Öğrencilerin İlköğretim 100 Temel Eseri Okuma Durumu", *Turkish Journal of Social Research/Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17 (3), 2013.

Örnekleme ise Arı ve Okur'un "Öğrencilerin İlköğretim 100 Temel Eseri Okuma Durumu" adlı çalışmaları doğrultusunda Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenen 100 temel eser arasından belirledikleri en çok okunan ilk üç çeviri eserdir. Bunlar, Pinokyo, 80 Günde Devri Âlem, Robin Hood'dur. Bu üç romanın örnekleme olarak seçilmesinin sebebi, öğrenciler tarafından okunma tercihi sıklıklarına göre ilk üç roman olmasıdır. İncelenen kitapların aynı yayınevinden çıkmış kitaplar olmasına çalışmanın bütünlüğü açısından dikkat edilmiştir. Karatay Yayınlarının tercih edilmesinin gerekçesi ise bu yayınevinin daha çok çocuklara yönelik yayımlar yayımlamasıdır.

5. Bulgular

Bu üç çeviri kitap çalışmanın literatür bölümünde açıklanan dokuz alt başlıkta değerlendirilecektir.

5.1. Pinokyo¹⁹

İtalyan yazar Carlo Collodi'nin ilk parçasını 1881, ikinci parçasını 1882, tamamını ise 1883 yılında yayımladığı Pinokyo, dünyada en çok dile çevrilmiş çocuk kitabıdır. Kitap, bir kukla olan Pinokyo'nun, hatalarından çıkardığı dersler sonucunda gerçek bir çocuğa dönüşümü sırasında yaşadığı maceraları konu etmektedir.

5.1.1. Tasarım ve Resim Özellikleri

Kitap 213 sayfadan oluşmuş fakat sadece 8 (13, 44, 59, 167, 175, 185 ve 194.) sayfada görsel unsurlara yer verilmiştir. Çizim olan bu görseller siyah beyazdır. Bu yanı sıra çocuğun hayal dünyasında yeterli etkiyi yaratamayacağı düşünülmektedir. Görsellerin veriliş sırasında bir düzensizlik göze çarpmaktadır. Hikâyenin can alıcı yerlerinin resimlenmesi yerine görsele ihtiyaç duyulmayan anlatımlar resimlenmiştir. Kitabın ilk sayfalarında görsellere az yer verilirken kitabın sonlarına doğru görseller ağırlık kazanmıştır.

Çocuklar yetişkinlere oranla kitaplara daha sert davranabilirler. Bu açıdan çocuk kitaplarının kapak ve sayfalarının daha sağlam, buruşmaya, yırtılmaya dayanıklı materyallerden üretilmiş olması gerekmektedir. İncelenen kitabın kâğıdı, dış kapağı ve baskısı kalitesiz malzemeden üretilmiştir. Bu nedenle kitabın tasarım ve resim özellikleri açısından yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

5.1.2. Konu-Kurgu Özellikleri

Bilindiği üzere Marangoz Gepetto, Pinokyo'yu bir kütükten yontarak bir kukla olarak yapar ve bu kuklanın bir çocuk olmasını çok ister. Gepetto'nun bu isteği o gece gördüğü mavi sayesinde gerçek olur ve Pinokyo bir kukla çocuğa dönüşür. Pinokyo'yu sıra dışı yapan bir diğer özelliği de yalan söylediğinde burnunun uzamasıdır. Bu yaramaz tahta kukla, başını türlü türlü belaya sokmaya başlar. Kötü arkadaşlar edinir, kötü alışkanlıklar edinir, tehlikelerle dolu bir adaya düşer burada eşek olmaktan son anda kurtulur. Bu adadan kaçır ancak bu seferde babasını kurtarmak için bir balinanın karnına girer ve babasını kahramanca kurtarır. Mavi peri bu kahramanlık ve Gepetto'nun Pinokyo'ya sevgisinin karşılığında onu gerçek bir çocuğa dönüştürür. Tıpkı diğer çocuklar gibi okula giden Pinokyo, yine yaramazlıklar yapar ve başını tekrar belaya sokar. Orman perisi Pinokyo'yu hırsızların elinden kurtarır ve Pinokyo'nun yanında kalmasını ister. Pinokyo ise babasını merak eder ve peri, Pinokyo'ya babasının yanlarına gelmek üzere yola çıktığını gösterir ancak kitabın sonunda Gepetto ile Pinokyo'nun kavuşup kavuşmadığı belli olmaz.

5.1.3. İzlek Özellikleri

Yazar, okuyuculara "Büyüklerimizin öğütlerini dinlemeli, başımıza felaketler gelmeden pek çok şeyi onlardan öğrenmeliyiz. İyi bir insan olabilmek için saygılı, çalışkan, tok gözlü ve söz dinleyen biri olmalıyız." mesajlarını iletme istemiştir. Bu mesajlar çocuğun doğru

¹⁹ Carlo Collodi, *Pinokyo*, (2. Baskı) Karatay Yayınları, Konya 2006.

davranışlar kazanması için çok önemlidir. Yazarın kukla bile olsa bir çocuğun hayatta her zaman çeşitli belalarla, kötü insanlarla karşılaşabileceğini anlatması çocuğun sosyal gelişimi için değerlidir.

5.1.4. Çevre Özellikleri

Pinokyo kitabı; sirk, orman, ada, köy gibi bir çocuğun ilgisini çekebilecek, renkli farklı karakterlerle karşılaşabileceği mekânlarda geçmektedir. Bu mekânlardan birisi de eğlence adasıdır. Her yeri çikolatalarla, şekerlerle ve oyuncaklarla dolu olan bu adanın nihayetinde çocukları eşeğe dönüştüren bir tuzak olarak tasvir edilmesi, çocukların gördükleri her büyüğü yere veya duruma kapılmamaları gerektiği mesajını vermektedir.

5.1.5. İletilerin Özellikleri

Pinokyo'nun vermek istediği temel mesaj, yalan söylemenin ne kadar yanlış ve kötü sonuçlar doğurabileceğidir. Yalan söylemek hiçbir millette ve kültürde hoş karşılanmaz. Eser bu yönüyle yerel ve evrensel bir temaya sahiptir. Eserde ele alınan diğer yan mesajlar ise dürüstlük, farklı olana saygı ve hoşgörüsüyle yaklaşabilme, çalışkanlığın önemi, başkalarına yardım etmenin kutsallığıdır. Eser, bu yönleriyle yerelden hareketle evrensel değerlere ulaşabilme başarısını göstermiştir. Eserin tüm kültürlerde karşılık bulması, birçok dile çevrilmesi, belki de bu özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

5.1.6. Karakter ve Kahramanların Özellikleri

Pinokyo: Yaramaz, haylaz, aslında iyi şeyler yapmak isterken sürekli yanlış yapan maceraperest bir kukladır.

Geppetto: Pinokyo'nun babasıdır. Pinokyo onu sürekli üzer ve ondan kaçır, ona yalanlar söyler fakat o, Pinokyo'dan vaz geçmez.

Orman Perisi: İyi kalpli peri, Pinokyo'ya zor zamanlarında yardım eder.

Jimini: Pinokyo'ya çok yardımcı olur ancak Pinokyo dik kafalılık eder bunu anlamaz.

Lampwick: Pinokyo Lampwick ile eğlence adasında tanışır. Kötü bir çocuktur. Kitaptaki kötü çocuk karakterinin örneğidir.

Tilki ve Kör Kedi: Yalancı ve düzenbaz olan bu karakterler hile yaparak Pinokyo'yu sürekli kandırırlar.

5.1.7. Dil ve Anlatım Özellikleri

Kitapta açık anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Ancak kitapta anlatım açısından bir sorun vardır. Pinokyo babasını kurtarmak için büyük bir kahramanlık gösterir peri tarafından gerçek bir çocuğa dönüştürülür. Oysaki son bölümde iki katil altınları almak için Pinokyo'yu bıçaklar; fakat Pinokyo'ya tahta olduğu için hiçbir şey olmaz: Bu durum, kitaptaki mantıkla ilerleyen anlatımı olumsuz etkileyen bir tezattır. Çocuk bu mantık hatasını fark edebilir ve bu da kitaptaki mesajların inandırıcılığını azaltır.

5.1.8. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Kitapta, okuyucuyu yanlış yönlendirebilecek, olumsuz tutum ve davranışlar içeren herhangi bir ifadeye rastlanmamıştır. Aksine iyilik yapmayı, çalışmayı, dürüst olmayı destekleyen iletiler, olay örgüsü üzerinden okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır.

5.1.9. Kültür Açısından Değerlendirme

Çeviri kitaplarda eserin yazıldığı dile ait kültürün işlenmesi oldukça ciddi bir meseledir. Zira kendi kültüründe var olmayan bir unsurun kültüre uygun hâle getirilmeden aktarılması, okuyucunun ait olmadığı bir dünyaya özgü düşünce ve davranışlarla yetişmesine neden olacaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde eserin kültüre uygunluğu deyimlerle, kalıp ifadelerle

sağlanmaya çalışılmıştır. Örneğin: “Bu sözlerden sonra yumruğunu Pinokyo’nun kafasına indirdi. Cevabını alması uzun sürmedi. Çünkü Pinokyo’nun **eli armut toplamıyordu**. s.130”

-“**Hay Allah iyiliğini versin!** Gıdıklama, katılacağım! s.7”

-“Bu saatte ne istiyorsun? Diye sordu.

-**Allah rızası için** bana bir ekmek verir misiniz? s.27”

Kitapta mavi peri, orman perisi gibi karakterlerin sıkça kullanılması, İslam inancıyla bağdaşmamaktadır. Bir cansıza can vermek ancak Allaha mahsustur. Bu yönüyle kitap, gerçeklik duygusun da zarar verebilir.

5.2. 80 Günde Devri Âlem²⁰

Fransız yazar Jules Verne’in 1872 yılında “Le tourdumonde en quatre-vingtsjours” orijinal adıyla yayımladığı 80 Günde Devri Âlem kitabı, bütün dünya tarafından bilinmektedir. Seyahatname özelliği taşıyan bu kitap, Mister Fogg’un 19. yüzyılın ilk önemli teknolojik gelişmesinin sonucu olan uzak mesafe gidebilen tren (transsibirya) sayesinde dünyayı dolaşmasını konu etmektedir. 19. yüzyıldaki Hindistan, Süveyş Kanalı’nın açılışı, farklı ülkeler, şehirler, kültürler, inançların tanıtılması açısından da önemli bir eserdir.

5.2.1. Tasarım ve Resim Özellikleri

Kitap 194 sayfadan oluşmaktadır ve Kitapta, sadece 8 (34, 51, 75, 90, 104, 133, 158 ve 185.) çizimden oluşan görsele yer verilmiştir. Görseller renkli değildir. Okuyucuda ilgi uyandıracak özelliklere sahip olmamakla beraber tasarım yönüyle de yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Eser, Londra’dan Mumbai’ya, Singapur’dan San Francisco’ya birçok farklı mekânda geçmektedir. Mekân çeşitliliği bu kadar fazlayken bu durumun görsellerle desteklenmemesi şüphesiz kitabın eksik kalan yönlerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

5.2.2. Konu-Kurgu Özellikleri

Phileas Fogg, kimsenin hakkında hiçbir şey bilmediği zengin ve kibar bir İngiliz bey efendisidir. Son derece düzenli bir hayat sürmesi, titiz ve dakik yaşayan biri olmasıyla ünlüdür. Hatta öyle titizdir ki uşağı James Foster’in işine, tıraş suyunu 86 derece değil de 80 derece getirdiği için son verir. Yanına Fransız Jean Paspardu adında yeni bir uşak alır. Bir gün, üyesi olduğu Londra Reform Kulübünde, 3 gün önce yapılan İngiltere Bankası soygunu üzerine arkadaşlarıyla tartışırken; gerçekleştirilmesi imkânsız gibi görünen önceden hiçbir ayarlama ve planlama yapmaksızın bir konuda servetini ortaya koyarak iddiaya girer. Dünyanın çevresini 80 günde dolaşacaktır. Bu hesaplamayı şu şekilde yapmıştır: Londra’dan Süveyş’e tren ve vapur ile 7 günde; Süveyş’ten Bombay’a vapur ile 13 günde; Bombay’dan Kalküta’ya tren ve fil sırtında 3 günde; Kalküta’dan Hong Kong’a vapur ile 13 günde; Hong Kong’dan da Yokohama’ya vapur ile 6 günde; Yokohama’dan San Francisco’ya vapur ile 22 günde; San Francisco’dan New York’a tren ile 7 günde; New York’tan Londra’ya vapur ve tren ile 10 günde toplamda 80 günde dünyayı dolaşacaktır.

Phileas Fogg, tek bir gecikme ya da tek bir aksilik sonucu her şeyini kaybetmesine neden olacak bu imkânsız yolculuğa yardımcısıyla birlikte çıkar. İddia sonucu giriştikleri bu yolculuk zaman zaman da heyecan dolu bir kaçışa dönüşecektir çünkü peşlerine bir kadını yakalamak isteyen insanlar düşer. Phileas Fogg ve yardımcısı bu kadınla kaçır. Ayrıca Fix adında bir gizli polis de onları takip etmektedir. Çünkü bu polis Phileas Fogg’un İngiltere Bankasını soyduğuna inanmaktadır. Phileas Fogg’un da bu yüzden aceleyle bu yolculuğa çıktığını düşünmektedir. Bombay’da ve Kalküta’da onları alıkoymayı hedefler fakat beceremez. Londra’ya özel bir trenle gelirler fakat 5 dakika geç kalmışlardır. Böylelikle 80 günde bu yolculuğu bitirmiştir fakat iddiayı kazanamamıştır. Üzgün bir şekilde eve giderler. Bu arada Bay Fogg ve Bayan Auda

²⁰ Jules Verne, *80 Günde Devri Âlem*, (2. Baskı) Karatay Yayınları, Konya 2016.

birbirlerine olan aşklarını ilan ederler ve evlenmeye karar verirler. Bu arada nikâh için papazı çağırılmaya giden Paspertu, Londra'ya bir gün erken geldiklerini fark eder ve efendisine haber verir. Acele bir şekilde kulübe giderler ve tam saatinde salonda olurlar. Phileas Fogg iddiayı kazanır ve Auda ile evlenir.

5.2.3. İzlek Özellikleri

Eser çocuk edebiyatı içerisinde incelendiğinde, eserin içerik açısından amacına tamamen uygun olduğu saptanmıştır. Anlatılan hikâyenin gerçek ya da gerçeğe yakın olması, etkileyicidir. Akıcı bir dille yazıldığından okuyucu için sürükleyicidir. Okuyucu, hikâyenin başlamasıyla âdeta bir dünya turuna çıkmakta hikâyenin bitmesiyle de okuyucu seyahatten geri dönmektedir. Olaylar okuyucuya dünyayı gerçekten geziyormuş hissi vermektedir. Olayların gerçek mekânlarda geçmesi, yolculuk şekilleri ve sürelerinin gerçekçi oluşu da kitaba ayrı bir inandırıcılık katmaktadır. Bu gerçeklik ve inandırıcılık eserin öğretici bir yönü olduğunun göstergesidir.

5.2.4. Çevre Özellikleri

Kitap, birbirinden mesafe, kültür açısından oldukça uzak ve farklı olan Hindistan, Uzak Doğu ve Amerika gibi çevrelerde geçmektedir. Hindistan'da fil sırtında yolculuk etmeleri mümkündür. Ayrıca Kalküta, 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyılda Hindistan İmparatorluğunun başkentiydi ve Hindistan'ın en önemli limanıydı. Bu limandan Hong Kong'a vapurla hareket edilebilmesi o yüzyıldaki gerçekliğe uygundur. Mekânların gerçekliği ve karakterlerin şehirler veya ülkeler arasındaki yolculukları dönemin koşullarına uygun olarak verilmiştir.

5.2.5. İletilerin Özellikleri

Ana karakter olan Fogg, bildiği ve inandığı bir dava üzerinde inat etmiş, başına gelen sıkıntıların ve zorlukların onu yıldırmadığını göstermiştir. İnanılan şeyler konusunda daha gerçekçi davranılması gerektiği ve açık görüşlülüğün önemi vurgulanmıştır. Okuyucuya bildikleri ve inandıkları düşüncelerin üzerine cesaretle gitmeleri gerektiği ve zorluklarla mücadelenin bir erdem olduğu mesajı verilmektedir. Ayrıca zor durumda olan bir insana (Bayan Auda) yardım etmenin erdemli bir davranış olduğu mesajı da verilmektedir.

5.2.6. Karakter ve Kahramanların Özellikleri

Phileas Fogg: Kimsenin hakkında hiçbir şey bilmediği zengin ve kibar bir İngiliz'dir. Son derece düzenli bir hayat sürmesi, titiz ve dakik yaşayan biri olmasıyla ünlüdür. Bilinen o ki hiçbir işle meşgul değildir. Gününün 10 saatini evde uyuyarak geçirmektedir. Diğer vakitlerini ise Londra Reform Kulübünde harcamaktadır. Öğle ve akşam yemeğini her gün kulüpte aynı saatte aynı masada yemektedir. Çok sakin bir yapıya sahiptir.

Jean Paspertu: Phileas Fogg'un Foster'den sonraki Fransız uşağıdır. Her işi hakkıyla yaptığı için Fogg'a önerilmiştir. Aksiyonlu hayattan sıkıldığı için durgun ve sakin bir iş olan uşaklığı seçen, yerine göre zeki ve çevik birisidir. Efendisine asla ihanet etmez. Gezi sırasında gittikleri yerleri gezmek çok hoşuna gitmiştir.

Andre Stuart: Kulüpten Fogg'un arkadaşıdır ve mühendistir. Fogg ile tartışan ve onunla ilk iddiaya tutuşan kişidir.

Polis Hafiyesi Fix: Yolculuk boyunca Phileas Fogg'u takip eden inatçı bir karakterdir.

General Sir Francis Cromarty: Süveyş'ten Benares'e kadar Fogg ile trende ve gemide kâğıt oynayan iyi bir adamdır. Yolculuk boyunca onlara yardımcı olur çünkü Hindistan hakkında Fogg'dan daha bilgilidir.

Yargıç Abadigah: Kalküta'da Fogg ve Paspertu'nun davasını bakan hâkimdir.

Bayan Auda: Ölmüş Hint Racasının (Prens) karısıdır. Brahmi dinine göre ölen kocasıyla beraber yakılacaktır.

Tanrıça Kali: Brahmi inancında aşk ve ölüm tanrıçasıdır.

5.2.7. Dil ve Anlatım Özellikleri

Kitap, dışarıdan bir kişi tarafından anlatılmaktadır. Kitap, tarihlerin verilmesi açısından olayların art arda gelişimi, merak duygusunu canlı olması, Fogg ile Paspertu'nun iddia üzerine çıktıkları bu yolculuğun maceralarla dolu olması, arkalarına bir polisin takılması gibi sebeplerle oldukça akıcı bir hâldedir. Kitap, yazarın araştırmacı bir kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir. Olaylar, kronolojik bir düzen içinde verilmektedir.

5.2.8. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Kitap, seyahatname türündedir. Okuyucuda keşfetme, yeni yerler görme ve hayal kurma isteği uyandırmaktadır. Okuyucunun merak duygusunu baştan sona canlı tutmuş ayrıca zamanı doğru kullanmanın, dakiklığın, verilen sözün tutulmasının önemine göndermeler yapılmaktadır. Kitapta bir amaca ulaşmak için yılmamak gerektiği ve çok çaba sarf etmek gerektiği de vurgulanmaktadır. Yalnız bu kitap çocukları iddiaya girme, kumar oynama gibi kötü alışkanlıklara yönlendirebilir.

5.2.9. Kültür Açısından Değerlendirme

Eserde Fogg ile Paspertu arasındaki uşak-sahip ilişkisi hemen göze çarpmaktadır. Zira Türk kültüründe bu kadar keskin çizgilerle ayrılmış bir soylu, sahip, hizmetçi, uşak gibi sınıflara ayıran kavramlar yer almamaktadır. Kitapta Brahmi inancından da bahsedilmektedir. Bu inancın ibadetleri İslam ile elbette örtüşmemektedir. Ancak çocuğun başka kültürleri, inançları da tanınması açısından faydalıdır.

5.3. Robin Hood²¹

Amerikalı yazar Poward Pyle'in 1883 yılında yazdığı bu eser, İngiltere'de 13. yüzyılda yaşayan bir haydutu konu etmiştir. Bu haydut, zenginlerden çaldıklarını fakirlere dağıtan bir halk kahramanıdır. Aslında Robin Hood, haksız şekilde zengin olan ve halkı sömüren asillerden çalmaktadır. Tarihi gerçekliği de bulunan kitap; kahramanlık, liderlik, adalet gibi konuları anlatan başka hikâyelere, romanlara da kaynaklık etmiştir.

5.3.1. Tasarım ve Resim Özellikleri

Kitap, 234 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta sadece 8 (17, 64, 99, 111, 171, 182, 204 ve 223.) sayfada çizimden oluşan görsele yer verilmiştir. Seçili görseller konuyu desteklememekle birlikte özenden uzak ve sayıca yetersizdir. Kitabın kapağı ve sayfa kalitesi, çocuk okuyucuların kolaylıkla zarar vermesine müsaittir.

5.3.2. Konu-Kurgu Özellikleri

Robin Hood, İngiliz Halk Edebiyatının en önemli karakterlerinden biridir. Aslında asil bir aileden gelen ancak iktidar savaşları nedeniyle ormanda başka bir aile tarafından büyütülen Robin, bir gün okçuluk yarışına katılır ve oradaki ormancılarla ters düşer. Çıkan kavgada bir ormancıyı okla öldürür ve kaçak konumuna düşer. Daha sonra ormanda herkesten uzak yaşamaya başlar ve kendisiyle benzer durumda olan insanlarla yakınlık kurar. Haksız kazanç elde edenleri, yoksul insanlara zulmedenleri soyarak elde ettiği geliri fakir, ihtiyaç sahibi insanlara dağıtır. O herkesin gözünde artık bir halk kahramanıdır.

²¹ Poward Pyle, *Robin Hood*, (2. Baskı) Karatay Yayınları, Konya 2016.

5.3.3. İzlek Özellikleri

Yazar, Robin Hood karakteri üzerinden adaletsizliğe, çarpık düzene eleştirel bir bakış getirmiştir. Ana karakterin zengin insanlardan soyduğu kıymetli eşyaları, paraları fakirlere pay etmesi, zenginden al fakire ver algısı yaratarak, erdemli bir davranış olarak gösterilmektedir.

5.3.4. Çevre Özellikleri

Robin Hood adlı bu kitap, ağırlıklı olarak Sherwood Ormanında geçmektedir. Yasalardan kaçtığı için mekânlar şehir merkezlerinden uzak kırsal alanlardır.

5.3.5. İletilerin Özellikleri

Robin Hood karakterinin haksızlığa haksızlıkla cevap veren bir çeşit eşkıya olduğu gerçeği geri plana atılmış, yoksulların yanında olması ön plana çıkarılmıştır.

5.3.6. Karakter ve Kahramanların Özellikleri

Marian Kız: Soylu bir aileden gelir, iyi bir aşçı, iyi bir terzi, beceriklidir. Bu özelliklerinin yanı sıra ata biner, kılıç kullanır.

Küçük John: Çok iri, uzun boylu olmasının yanında duygusal, inatçı, dürüst ve yardımseverdir.

Papaz Tuck: Dindar, Tanrı'ya ve insan sevgisine bağlıdır.

Norman Valisi: Adaletsiz, zalim, kötü ve acımasız bir karakterdir.

Kral John: Başkalarından kolayca etkilenen zalim ve adaletsiz bir yöneticidir.

5.3.7. Dil ve Anlatım Özellikleri

Eser akıcı, anlaşılır bir dille kaleme alınmıştır. Üslup, okuyucunun ilgi ve beklentilerini karşılayacak düzeyde ve seviyesine uygundur. Anlatım, okuyucunun kolayca olayları gözünde canlandırabileceği ölçüde yapılmıştır: “Robin ev kadınlarına üç penilik etleri bir peniye veriyor, eğer kadın çok çocuklu ya da yoksulsa para almıyordu. Yaşlı ninelerden de para almıyor, ama efendilerine et alan uşaklardan etin tam değerini istiyordu”²²

5.3.8. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Robin Hood karakteri, her ne kadar haksızlığa karşı duran, yoksullar için mücadele eden bir halk kahramanı olarak yansıtılsa da masum birini öldürmesi, maksadı her ne olursa olsun hırsızlık yapması onu hedef kitleye uygun bir ana karakter olmaktan uzağa taşımaktadır. Ergenlik dönemini yaşayan bir çocuğun bu karakteri örnek alıp kendince haklı sebeplere bağlayarak bir başkasına zarar vermesi ya da bir başkasına ait bir şeyi çalması, eğitsel ve ahlaki davranış normlarımıza ters düşecek bir hareket olarak görülmektedir.

5.3.9. Kültür Açısından Değerlendirme

Çeviri eserde, sıkça Türkçe deyimlere, kalıplaşmış ifadelerle yer verilmiştir. Öteki taraftan eserin bütününde düğmeler, soylular, asiller, uşaklar görülmektedir. Türk kültüründe sınıf ayrımı yoktur. Eser bu yönüyle Türk kültürüne uygunluk taşımamaktadır. Ancak çocuğun başka sosyal yapıları tanınması da gerekir.

Sonuç ve Öneriler

Her üç kitap da başka dil ve kültürde yazıldığı için başka kültürlerin, sosyal yapıların ve inanç sistemlerinin varlığının bilinmesi açısından önemlidir. Pinokyo “yalan söylemenin zararları, sonuçları” konusu ve mesajıyla değerlidir. 80 Günde Devri Âlem “cesaret, macera,

²² Poward Pyle, *Robin Hood*, (2. Baskı) Karatay Yayınları, Konya 2016, s. 49

coğrafi bilginin faydaları” iletileriyle çocuk eğitimi açısından önemlidir. Robin Hood ise kitabın mesajının aksine sebebi ve sonucu her ne olursa olsun bir suçu yüceltmektedir.

MEB’in 100 eser seçiminde dünya klasiklerine yer vermesi elbette anlaşılabilir ancak her dünya klasiği eserin de çocuklar için uygunluğu tartışılmalıdır. Kitaplarda, görsellere az yer verilmesi, kitabın kapak, kâğıt ve baskı kalitesi çocuk edebiyatı için uygun değildir.

Çocuk edebiyatına ait kitaplar yayınlayan yayınevlerinin daha bilinçli, bu alanda daha profesyonel olması gerekir.

Öğretmenlerin kitap seçiminde öğrencilere yardım etmesi gerekir. Bu, öğrenciyi iyiye, doğruya ve faydalıya yönlendirecektir. Ayrıca kitaplar hakkında ön değerlendirme yapılması öğrenciye neyle karşılaşacağı hususunda da yardımcı olacaktır.

Kaynakça

- Akyüz, Metin, “Muzaffer İzgü’nün Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı Güzel Sanatlar Eğitimi Türkçe Eğitimi Doktora Programı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2014.
- Arı, Gökhan ve Okur Alpaslan, “Öğrencilerin İlköğretim 100 Temel Eseri Okuma Durum”, *Turkish Journal of Social Research/Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17 (3), 2013.
- Collodi, Carlo, *Pinokyo*, (2. Baskı) Karatay Yayınları, Konya 2006.
- Demirel, Şener, *Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı*, PegemA, Ankara 2010.
- Dilidüzgün, Selahattin, “Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelikler”, I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Basımevi: Ankara 2000.
- Gürel, Zeki, Temizyürek Fahri, Şahbaz Namık Kemal *Çocuk Edebiyatı*, Öncü Yayınları, Ankara 2007
- Neydim, Necdet, *80 Sonrası Paradigma Değişimi Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı Çocuk Edebiyatı*, Bu Yayınevi, İstanbul 2013.
- Oğuzkan, Ferhan, *Çocuk Edebiyatı* (10. Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara 2013.
- Onur, Bekir, *Türkiye’de Çocukluğun Tarihi*, İmge Kitabevi, İstanbul 2005.
- Pyle, Poward, *Robin Hood*, (2. Baskı) Karatay Yayınları. Konya 2016.
- Sever, Sedat, “Çocuk Kitaplarında Dilsel ve Görsel Duyarlık”, I. Ulusal Çocuk Kitaplar Sempozyumu 6, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2000.
- Sever, Sedat, *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*, TUDEM, İzmir 2013.
- Sever, Sedat, *Çocuk ve Edebiyat* (8. Baskı), TUDEM, İzmir 2015.
- Şimşek, Hasan ve Yıldırım Ali, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin, Ankara 2003.
- Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts erişim tarihi 04.01.2018.
- Verne, Jules, *80 Günde Devri Âlem*, (2. Baskı) Karatay Yayınları, Konya 2016.
- Yalçın, Alemdar ve Aytas Gıyasettin, *Çocuk Edebiyatı*, (3. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- Yalçın, Alemdar ve Aytas Gıyasettin, *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.